
Годишњак Музеја жртава геноцида – тематски број

**ИЗРАЕЛСКО-СРПСКА НАУЧНА РАЗМЕНА У ПРОУЧАВАЊУ ХОЛОКАУСТА
ISRAELI-SERBIAN ACADEMIC EXCHANGE IN HOLOCAUST RESEARCH**

Музеј жртава геноцида

ИЗРАЕЛСКО-СРПСКА НАУЧНА РАЗМЕНА У ПРОУЧАВАЊУ ХОЛОКАУСТА
Зборник радова са научног скупа, Јерусалим – Јад Вашем, 15-20. јун 2006.

ISRAELI-SERBIAN ACADEMIC EXCHANGE IN HOLOCAUST RESEARCH
Collection of papers from the academic conference, Jerusalem – Yad Vashem 15-20. June 2006.

Издавач

Музеј жртава геноцида

Редакциони одбор

Др Кринка Видаковић Петров

Протосинђел Јован (Ћулибрк)

Силвана Хаџи-Ђокић

Јован Мирковић

Уредник

Јован Мирковић

ISBN 978-86-906329-7-8

Copyright © 2008, by Музеј жртава геноцида

Публиковано уз финансијску помоћ
Министарства културе Републике Србије

ИЗРАЕЛСКО-СРПСКА НАУЧНА РАЗМЕНА У ПРОУЧАВАЊУ ХОЛОКАУСТА

Зборник радова са научног скупа, Јерусалим – Јад Вашем, 15-20. јун 2006.

ISRAELI-SERBIAN ACADEMIC EXCHANGE IN HOLOCAUST RESEARCH

Collection of papers from the academic conference, Jerusalem – Yad Vashem 15-20. June 2006.

Београд ❖ 2008

САДРЖАЈ – CONTEXT

Реч уредника	9
Editor's Forward (english translation)	11
Програм (превод са енглеског)	13
Program	17
Авнер Шалев , Председавајући Директората Јад Вашема и главни кустос Музеја Јад Вашема <i>Јад Вашем и сећање на холокауст у XXI веку</i> (превод са енглеског)	21
Avner Shalev , Chairman of the Yad Vashem Directorate and the Chief Curator of the Yad Vashem Museum <i>Yad Vashem and Holocaust Remembrance in the 21st Century</i>	25
Срђа Трифковић , Рокфорд Институт, Чикаго, САД <i>Балканско крвопролиће пре Ванзее: опет о Хрватској 1941.</i> (превод са енглеског)	29
Srđa Trifkovic , The Rockford Institute, Chicago, USA <i>Balkan Bloodbath Before Wannsee: Croatia 1941 Revisited</i>	47
Дан Михман , главни историчар Јад Вашема и Универзитет Бар-Илан <i>Јеврејска димензија холокауста:</i> <i>Контекст савремене јеврејске историје</i> (превод са енглеског)	65
Dan Michman , Chief Historian of Yad Vashem, and Bar-Ilan University <i>The Jewish Dimension of the Holocaust:</i> <i>The Context of Modern Jewish History</i>	95
Јехуда Бауер , Академски саветник Јад Вашема <i>Да ли је холокауст објашњив?</i> (превод са енглеског)	125
Yehuda Bauer , Academic Advisor of Yad Vashem <i>Is the Holocaust Explicable?</i>	147

- Милан Ристовић**, Универзитет у Београду
*Прогоњени и њихови саучесници:
 Солидарност и помоћ Јеврејима у Србији 1941-1944.* 169
- Milan Ristović**, University of Belgrade
*The Persecuted and their Abettors:
 Solidarity and Help for the Jews in Serbia 1941-1944*
 (english translation) 209
- Силвана Хаџи-Ђокић**, Министарство културе Републике Србије
*Јасеновачки новомученици и свештеномученици
 српске православне цркве током II светског рата* 251
- Silvana Hađi-Đokić**, Ministry of Culture – Serbia
*The Jasenovac New-Martyrs and Hiero-Martyrs
 of the Serbian Orthodox Church During WWII*
 (english translation) 257
- Милан Кољанин**, Институт за савремену историју, Београд
Истраживање холокауста у Југославији 263
- Milan Koljanin**, The Institute for Contemporary History, Belgrade
Holocaust Research in Yugoslavia
 (english translation) 275
- Кирил Феферман**, Јад Вашем и Хебрејски универзитет у Јерусалиму
Холокауст на Криму и северном Кавказу
 (превод са енглеског) 287
- Kiril Fefferman**, Yad Vashem and the Hebrew University of Jerusalem
The Holocaust in the Crimea and North Caucasus 299
- Јован Мирковић**, Музеј жртава геноцида Београд
*Јасеновац: историја и историографија
 (Нека отворена питања о Јасеновцу у историографији)* 311
- Jovan Mirković**, The Museum of Genocide Victims, Belgrade
*Jasenovac: History and Historiography
 (Some moot questions about Jasenovac in historiography)*
 (english translation) 327
- Драган Цветковић**, Музеј жртава геноцида, Београд
*Холокауст у Југославији – један покушај квантификације
 (методологија, питања, проблеми, резултати...)* 345
- Dragan Cvetković**, The Museum of Genocide Victims, Belgrade:
*Holocaust in Yugoslavia – An Attempt at Quantification
 (Methodology, Questions, Problems, Results...)*
 (english translation) 359
- Кринка Видаковић Петров**, бивши амбасадор СЦГ у Израелу
Јасеновац: идеологија, национализам и Црква
 (превод са енглеског) 373
- Dr. Krinka Vidakovic Petrov**, Former Ambassador of Serbia-Montenegro
Jasenovac; Ideology, Nationalism and the Church 385

Ненад Антонијевић , Музеј жртава геноцида, Београд <i>Холокауст на Косову и Метохији и његов контекст</i>	397
Nenad Antonijević , The Museum of Genocide Victims, Belgrade <i>Holocaust in the Area of Kosovo and the Metohija</i> <i>During World War II and its Context</i> (english translation)	411
Протосинђел Јован (Ћулибрк) , Одбор за Јасеновац светог архијерејског Сабора Српске православне цркве <i>Холокауст у Загребу од Иве Голдштајна</i> (Прилог изучавању историографије о холокаусту у Југославији) (превод са енглеског)	427
Protosingel Jovan (Ćulibrk) , Jasenovac Committee of the Holy Assembly of Bishops of the Serbian Orthodox Church <i>The holocaust in Zagreb of Ivo and Slavko Goldstein</i> (A Contribution to the Research on the Holocaust <i>Historiography in Yugoslavia</i>)	451

РЕЧ УРЕДНИКА

Зборник *Израелско-српска научна размена у проучавању холокауста* је плод Научне размене израелских и српских стручњака, која се одвијала од 15. до 18. јуна 2006, под окриљем Међународног института за проучавање холокауста у Јад Вашему у Јерусалиму. Ова стручна размена на пољу историографије била је најзначајнији део ширег програма посете Јад Вашему и Израелу, коју је организовао Музеј жртава геноцида из Београда, под покровитељством Министарства културе Србије.

Десетлећима су – из многих разлога којима су Блиски исток и Балкан подједнако обременени – научници на овом пољу из Израела и с подручја бивше Југославије имали само спорадичан контакт, који је додатно отежавала и двострука језичка баријера, а од смрти Менахема Шелаха 1994. године, више није било ни личности која је могла да та два света премости. У том погледу, ова академска размена и Зборник који се сада налази пред читаоцима представљају несумњиво преломни догађај.

Конферишући са својим израелским колегама, српски научници су могли систематски да сагледају state-of-art науке која је у осамдесетим и деведесетим годинама прошлог века достигла своје врхунце, а у чијем самом центру развоја се налазе Међународни институт Јад Вашема и научници који њему гравитирају, међу њима утемељивачи и дојени науке о холокаусту, као што су Јехуда Бауер и Израел Гутман. С друге стране, израелски стручњаци су добили увид у њима мање познату, а богату и разуђену научну продукцију и у читаву генерацију историчара, која је на заједнички сто ставила зреле и за широку научну заједницу релевантне резултате с територије која је током Другог светског рата била вишеструко специфична.

Као што се обично дешава са зборницима радова с научних скупова, и овај се унеколико разликује од програма Научне размене с ког је потекао: Јаел Нидам-Орвието и Мирјам Рајнер нису успеле да приреде своје реферате, док су Јехуда Бауер и Дан Михман приложили већ познате радове који се уклапају у концепт зборника и који ће као такви имати превасходан значај за српског читаоца; у зборник је укључена и „студи-

ја случаја“ Јована Ђулибрка, везана за тему скупа, али која је настала за потребе јерусалимског Универзитета ХаИврит и није изнесена током Научне размене.

Издавач *Зборника* топло благодари на гостопримству домаћинима у Јерусалиму, на челу с председавајућим директората Јад Вашема, господином Авнером Шалевом, а посебно Међународном институту за истраживање холокауста и његовом шефу проф. Давиду Банкиру, од кога је потекла идеја за овај скуп. Такође, захвалност дугујемо тадашњем министру науке и спорта Србије, господину Александру Поповићу и амбасадорима и амбасадама Србије, Босне и Херцеговине, Словеније и Хрватске у Израелу, који су се на различите начине укључили у програм академске размене и посете Јад Вашему.

Гостопримство српским стручњацима су указали Патријарх Јерусалимски Теофил Трећи, као и Центар Симона Визентала, Видал Сасун центар за проучавање антисемитизма, те Архив Јевреја из бивше Југославије Евен-Тов, на чему се захваљујемо њима и њиховим директорима, господи Ефраиму Зурофу, Роберту Вистриху и Цви Локеру.

Посебну улогу у остварењу ове Научне размене имале су госпођа Силвана Хаџи-Ђокић из Министарства културе Србије, амбасадор Кринка Видаковић-Петров и протосинђел Јован (Ђулибрк). Њима дугујемо посебну захвалност што светској академској јавности можемо да предамо књигу за којом се дуго осећала потреба.

EDITOR'S FORWARD

The collection of papers *Israeli-Serbian Academic Exchange in Holocaust Research* is the fruit of Scholarly Exchange of Israeli and Serbian experts which took place from June 15 to 18, 2006 under the auspices of the International Institute for Study of Holocaust in Yad Vashem in Jerusalem. This experts' exchange in the field of historiography was the most important part of the broader program of the visit to Yad Vashem and Israel organized by the Museum of the Genocide Victims from Belgrade, under aegis of the Ministry of Culture of the Republic of Serbia.

For decades, for various reasons weighing down on both the Middle East and the Balkans, scholars in this field in Israel and in the territory of former Yugoslavia had only sporadic contacts, additionally complicated by double language barrier. Since the death of Menahem Shelah in 1994 there was even no personality who could bridge the gap between these two worlds. In that respect, this academic exchange and the collection of papers which is now before readers, represent without a doubt, a landmark.

Discussing with their Israeli colleagues, Serbian scholars could systematically the state of development of science which reached its apogee in 1980s and 1990s, the center of whose development is the International Institute Yad Vashem and scholars around it – founders and veterans of the Holocaust science such as Yehuda Bauer and Israel Gutmann. On the other hand, the Israeli experts got an insight into a rich and diversified scientific production less known to them, as well as into a whole generation of historians which put on common table mature results relevant for broader academic community concerning the territory which had several particular traits during WWII.

As usually happens with collections of proceedings from scholarly conferences, this one also differs somewhat from the program of Scholarly Exchange which was at its root: Yael Nidam Orvietto and Miriam Rajner couldn't prepare their papers, whereas Yehuda Bauer and Dan Michman supplied already published works which fitted into the concept of the

Collection, and which will therefore be of importance primarily for Serbian readers; the collection includes also the “case study” by Jovan Ćulibrk connected with the subject of the conference, but which came to being for the Ha Ivrit University in Jerusalem, but which wasn’t presented during the Scholarly Exchange.

The editors of the Collection sincerely wish to thank for hospitality to their Jerusalem hosts, headed by chairman of the Directorate of Yad Vashem, Mr. Avner Shalev, and particularly to the International Institute for Holocaust Research and its chief Professor David Bankier who authored the idea for this meeting. We are also grateful to the then minister of science and sports of the Republic of Serbia Mr. Aleksandar Popović, as well as to the ambassadors and embassies of Serbia, Bosnia-Herzegovina, Slovenia and Croatia in Israel who took part in various ways in the program of Academic Exchange and the visit to Yad Vashem.

The Serbian experts enjoyed hospitality of Jerusalem Patriarch Teophil III, the Simon Wiesenthal Center, the Vidal Sassoon International Center for the Study of Antisemitism, as well as the Archives of the Jews from former Yugoslavia Even-Tov. For this we are grateful to them and their managers Messrs. Efraim Zuroff, Robert Wistrich and Zwi Locker.

A very special part in realization of this Academic exchange was played by Mrs. Silvana Hadži-Đokić of the Ministry of Culture of the Republic of Serbia, ambassador Krinka Vidaković-Petrov and protosingel Jovan Ćulibrk. It is to them we are particularly grateful that we can present the world academic community with the book for which the need has been felt for a long time.

ПРОГРАМ

**ИЗРАЕЛСКО-СРПСКА НАУЧНА РАЗМЕНА
У ПРОУЧАВАЊУ ХОЛОКАУСТА**

15. јун 2006 – 20. јун 2006.

Симпозијум ће бити одржан на енглеском у Јад Вашему

ЧЕТВРТАК, 15. ЈУН

09:30

Окупљање

Уводне напомене

9:45–10:30

Давид Банкир, управник Међународног института за истраживање холокауста и шеф Катедре Џон Најман за студије холокауста – Јад Вашем и Хебрејски универзитет у Јерусалиму:

Место холокауста у истраживању Другог светског рата

Јован Ђулибрк, Одбор за Јасеновац Светог архијерејског сабора Српске православне цркве

Миодраг Исаков, амбасадор Србије у Израелу

Силвана Хади-Ђокић, Министарство културе Србије

10:30–12:00

Авнер Шалев, Председавајући Директората Јад Вашема и главни кустос Музеја Јад Вашема:

Јад Вашем – историја и сећање у 21. веку

12:00–14:00

Обилазак новог Музеја Јад Вашема

15:00–17:00

Истраживачка радионица

I сесија

15:00–17:00

Срђа Трифковић, Рокфорд институт, Чикаго, САД:

Прогањање Јевреја пре холокауста – Независна Држава Хрватска, пролеће-лето 1941.

Дан Михман, главни историчар Јад Вашема и Универзитет Бар-Илан:

Историја холокауста – јеврејски поглед

Дискусија

ПЕТАК, 16. ЈУН

09:00-11:15

Истраживачка радионица**II сесија**

09:00-11:15

Јехуда Бауер, Академски саветник Јад Вашема:*Јединственост и универзалност холокауста***Милан Ристовић**, Универзитет у Београду:*Помагање и спасавање Јевреја у Србији***Дискутант Силвана Хаџи-Ђокић**, Министарство културе Србије:*Жртве или мученици?***Дискусија**

11:15-13:00

Отварање уметничке изложбе Шарлоте Саломон:*Живот или позориште***НЕДЕЉА, 18. ЈУН**

09:00-16:30

Истраживачка радионица**III сесија**

09:00-10:30

Милан Кољанин, Институт за савремену историју – Београд:*Истраживање холокауста у Југославији***Кирил Феферман**, Јад Вашем и Хебрејски универ. у Јерусалиму:*Јединствени аспекти холокауста у јужној Русији – поређење***Дискусија****IV сесија**

11:00-13:30

Јован Мирковић, Музеј жртава геноцида – Београд:*Јасеновац: Историја и историографија (Нека отворена питања о Јасеновцу у историографији) [Излагање на немачком]***Мирјам Рајнер**, Универзитет Бар-Илан:*Јеврејски уметници у Јасеновцу***Драган Цветковић**, Музеј жртава геноцида – Београд:*Холокауст у Југославији – покушај квантификације (методологија, питања, примери и резултати)***Дискутант Кринка Видаковић-Петров**, бивши амбасадор Србије и Црне Горе у Израелу:*Српско-јеврејски односи и Јасеновац***Дискусија**

V сесија

14:30-16:00

Ненад Антонијевић, Музеј жртва геноцида – Београд:
*Холокауст на простору Косова и Метохије током
Другог светског рата и његов контекст*

Иаел Нидам-Орвието, Јад Вашем и Хебрејски универзитет у Јерусалиму:

*Јевреји под италијанском окупацијом у Југославији
– израелска историографија*

Дискусија

16:00-16:30

Давид Банкир, управник Међународног института за истраживање холокауста и шеф Катедре Џон Најман за студије холокауста – Јад Вашем и Хебрејски универзитет у Јерусалиму:
Сумарни коментари

ПОНЕДЕЉАК, 19. ЈУН

9:00-10:30

Сара Пећанац, Директор Техничке службе Архивског одељења и **Ноеми Халперн**, заменица директора Архива Јад Вашем
Обилазак и преглед Архива Јад Вашем

10:30-11:15

Александер Аврахам, управник Одељења Дворана имена:
Бележење имена

11:30-12:15

Мордехај Палдиел, управник Одељења Праведници међу народима:
Сећање и поштовање спасилаца Јевреја

12:15-13:00

Мириам Штајнер-Авиезер, дете-преживели и списатељица:
Праведници међу народима у Југославији окупираној од нациста

14:00-16:00

Ева Луткијевић, Одељење за комеморацију и односе са јавношћу
Обилазак Образовног центра, Дечјег меморијала и Долине заједница

УТОРАК, 20 ЈУН

9:00-9:30

Роберт Розет, управник Библиотеке Јад Вашема:
Увод у Библиотеку Јад Вашема – њени циљеви и збирке

9:30-11:00

Дорон Аврахам, управник Европског одељења и

Ришел Бад Каплан, управник за међународне односе – Међународна школа за образовање о холокаусту:

Образовне активности Јад Вашема у Европи

11:30-12:15

Јехудит Инбар, управник Музејског одељења:

Визуелни и музејски концепт

12:15-13:00

Јехудит Шендар, виши уметнички кустос Музејског одељења:

Уметност и историјска нарација

13:00-13:30

Ева Луткијевић, Одељење за комеморацију и односе са јавношћу
Обилазак Уметничке галерије

14:30-15:15

Хавива Пелед-Кармели, виши кустос за артефакте и управница
Одељења артефаката:

Личне приче иза артефаката

15:30-16:15

Лиат Бен Хабиб, управник визуелног центра

Холокауст на филму:

Пројекција филма о логору Сајмиште

ЗАТВАРАЊЕ

16:30

Церемонија полагања венца у Дворани сећања са Министром науке у Влади Републике Србије Александром Поповићем

P R O G R A M
ACADEMIC EXCHANGE WITH
SERBIAN SCHOLARS

15 June 2006 – 20 June 2006

The Symposium will be held in English at Yad Vashem

THURSDAY, 15 JUNE

09:30

Assembly

Opening Remarks

9:45-10:30

David Bankier, Head of the International Institute for Holocaust Research and Incumbent of the John Najmann Chair of Holocaust Studies – Yad Vashem, and the Hebrew University of Jerusalem:

The Place of the Holocaust in World War II Research

Jovan Ćulibrk, Jasenovac Committee of the Holy Assembly of Bishops of the Serbian Orthodox Church

Miodrag Isakov, Ambassador of Serbia to Israel

Silvana Hadži-Đokić, Ministry of Culture – Serbia

10:30-12:00

Avner Shalev, Chairman of the Yad Vashem Directorate and the Chief Curator of the Yad Vashem Museum:

Yad Vashem – History and Memory in the 21st Century

12:00-14:00

Tour of the new Yad Vashem Museum

15:00-17:00

Research Workshop

Session I

15:00-17:00

Srđa Trifković, The Rockford Institute, Chicago, USA:

The Persecution of the Jews Before the Holocaust

– Independent State of Croatia Spring – Summer 1941

Dan Michman, Chief Historian of Yad Vashem, and Bar-Ilan University:

Holocaust History – A Jewish Perspective

Discussion

FRIDAY, 16 JUNE

09:00–11:15

Research Workshop**Session II**

09:00–11:15

Yehuda Bauer, Academic Advisor of Yad Vashem:*The Uniqueness and Universality of the Holocaust***Milan Ristović**, University of Belgrade:*Assistance and Rescue of Jews in Serbia***Respondent Silvana Hadži-Đokić**, Ministry of Culture – Serbia:*Victims or Martyrs?***Discussion**

11:15–13:00

Opening of the Charlotte Salomon Art Exhibit:

*Life or Theatre***SUNDAY, 18 JUNE**

09:00–16:30

Research Workshop**Session III**

09:00–10:30

Milan Koljanin, The Institute for Contemporary History – Belgrade:*The Holocaust Research in Yugoslavia***Kiril Fefferman**, Yad Vashem and the Hebrew University of Jerusalem:*Unique Aspects of the Holocaust in Southern Russia**– A Comparison***Discussion****Session IV**

11:00–13:30

Jovan Mirković, The Museum of Genocide Victims – Belgrade:*Jasenovac: History and the Historiography**(Some Open Questions on Jasenovac in Historiography)**[The lecture in German]***Mirjam Rajner**, Bar-Ilan University:*Jewish Artists in Jasenovac***Dragan Cvetković**, The Museum of Genocide Victims – Belgrade:*The Holocaust in Yugoslavia – An Attempt of Quantification**(Methodology, Issues, Examples and Results)*

Respondent Krinka Vidaković-Petrov, Former Ambassador of Serbia-Montenegro to Israel:

Serbian – Jewish Relations and Jasenovac

Discussion

Session V

14:30-16:00

Nenad Antonijević, The Museum of Genocide Victims – Belgrade:
*The Holocaust in the Area of Kosovo and Metohija
During World War II and Its Context*

Iael Nidam-Orvieto, Yad Vashem and the Hebrew University of Jerusalem:

*Jews Under the Italian Occupation in Yugoslavia
– Israeli Historiography*

Discussion

16:00-16:30

David Bankier, Head of the International Institute for Holocaust Research and Incumbent of the John Najmann Chair of Holocaust Studies, Yad Vashem, and the Hebrew University of Jerusalem:

Summary Comments

MONDAY, 19 JUNE

9:00-10:30

Sara Pechanac, Director of Technical Services Archives Division, and
Noemi Halpern, Vice Director of Yad Vashem Archives

Tour and Overview of the Yad Vashem Archives

10:30-11:15

Alexander Avraham, Director of Hall of Names Department:
Recording the Names

11:30-12:15

Mordechai Paldiel, Director of Righteous Among the Nations Department:

Remembering and Honoring the Rescuers of Jews

12:15-13:00

Miriam Steiner-Aviezer, Child Survivor and Author:
*The Righteous Among the Nations
in Nazi Occupied Yugoslavia*

14:00-16:00

Eva Lutkiewicz, Commemoration and Public Relations Division
**Tour of the Learning Center, Children's Memorial,
and Valley of the Communities**

TUESDAY, 20 JUNE

9:00-9:30

Robert Rozett, Director of the Yad Vashem Libraries*Introduction to the Yad Vashem Library – Its Aims and Collections*

9:30-11:00

Doron Avraham, Director of Europe Department, and**Richelle Budd Caplan**, Director of International Relations – International School for Holocaust Studies*Yad Vashem's Educational Activities in Europe*

11:30-12:15

Yehudit Inbar, Director of the Museums Division*The Visual and the Museum Concept*

12:15-13:00

Yehudit Shendar, Senior Art Curator of the Museums Division*Art and the Historical Narrative*

13:00-13:30

Eva Lutkiewicz, Commemoration and Public Relations Division**Tour of Art Gallery**

14:30- 15:15

Haviva Peled-Carmeli, Senior Artifacts Curator and Director of Artifacts Department*Personal Stories Behind the Artifacts*

15:30-16:15

Liat Ben Habib, Director of Visual Center**Holocaust in Film***Followed by the screening of the film about the Sajmište Camp***CLOSING**

16:30

Wreath Laying Ceremony – Hall of Remembrance with the Minister of Science of the Serbian Government Aleksandar Popović